

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

**ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БАҚ-ТАҒЫ
ФАКТЧЕКИНГ ПЕН ВЕРИФИКАЦИЯ**ЖАРИЯЛАНДЫ
24.05.2022СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/121780/>

Жаңа цифрлық технологиялар кәдімгі процестерді өзгерте отырып, медиа саласына төңкеріс жасады. Конвергенция медиа саласын макродеңгейде (сыртқы ортаның медианарықтың жай-күйі мен дамуына әсері) ғана емес, сонымен қатар мезодеңгейде де (редакция құрылымындағы өзгерістер, жаңа ақпараттардың пайда болуы) түрлендірді. Микродеңгейде ақпаратты іздеу, жинақтау, қабылдау және мәтінге түрлендіру тәсілдерінен көрінетін гносеологиялық және шығармашылық өзгерістер орын алуда (Вырковский, 2016: 61). Көптеген редакциялау процестері стандарттау мен алгоритмдеуге жатады, соның ішінде бағдарламалық қамтамасыз ету үлестерінің көмегімен іске асады.

Журналист жұмысын стандарттау, мысалы, заманауи жаңалықтар редакциясының жұмысын оңтайландыруға мүмкіндік берді (Вырковский, Борисьяк, 2013: 91). Интернеттің редакциялық процестердің құрылымы мен жұмыс істеуіне ықпалын БАҚ зерттеушілері әртүрлі бағалайды: трансформациялық мектеп өкілдері (Deuze, 2009; Reich, 2013) технология жаңалықтар өндірісін түбегейлі өзгертеді деп санайды және нәтижесінде редакциялардағы күнделікті үрдістер айтарлықтай қайта құрылуда, ал мультимедиа – жаңалықтардың принципті жаңа философиясы (Качкаева (ред.), 2010: 30); Бейімделушілердің пікірінше (Мачилл мен Бейлер, 2009; Боден мен Молотч, 2004; Баранова, 2017) технология журналистік тәжірибеге шектеулі әсер етеді, кәсіби ортада ескі және жаңа медиа тәжірибелері қатар өмір сүреді.

Web 2.0 дәуірінде контент өндіруде монополиясын жоғалтқан кәсіби БАҚ-тың негізгі қызметі ақпарат іздеу емес, ақпарат ағынын електен өткізу, ақпараттың сенімділігін тексеру (Beinenson, 2017) болып табылады. . Ақпаратты жылдам тексере білу – журналистерді басқа мамандардан ерекшелейтін дағдылардың бірі (Вартанова, 2016). Бір жағынан, редакциялық процестер әлі де ақпаратты жинау, өңдеу, дайындау және таратуды қамтиды. Бұл процестерді жүзеге асыру цифрлық ресурстардың

мүмкіндіктерімен толықтырылған дәстүрлі БАҚ құралдарына негізделген. Бейімделушілердің пікірінше, конвергенция процесі журналистер арасында принципті жаңа құзыреттердің пайда болуына әкелмейді (Баранова, 2017). Заманауи технологиялар журналистер үшін бұрын қол жетімсіз болған мүмкіндіктерді ашады, мысалы, желіде қателерді түзету, жарияланған материалды толықтыру. Сонымен қатар кәсіби және этикалық стандарттар, оның ішінде нақтылық пен шынайылық, фактілерді пікірлер мен деректерден ажырату дәстүрлі БАҚ үшін ғана емес, сонымен қатар интернет-журналистика үшін де өзекті (Шомова, 2016).

Журналист мамандығының негіздерінің бірі материалда айтылған фактілерді қатаң және мұқият тексеру болып табылады. Көптеген редакцияларда кез — келген материалды жариялау алдында арнайы бөлімше немесе осы оқиғамен жұмыс істеуге қатысы жоқ басқа журналистер мен фактчекингке мамандандырылған жекелеген ұйымдардың көмегімен тексеру тәжірибесі бар. Қолданыстағы фактчекингтің әдістері мен этикасы өткен ғасырда қалыптасты, олардың негізінде журналистік материалдар сапасының кәсіби стандарттары әзірленді.

Фактчекинг термині елімізде қолданыста жиі қолданылып жүр деп айта алмаймыз. Тіпті, түсінбейтін адамдар бар екені рас. Жалпы, «Фактчекинг» терминінің сөздік анықтамаларына зер салған уақытымда, қоғамдық онлайн сөздіктердің орыс немесе қазақ тіліндегі сегментінде бұл сөздің бірде-бір анықтамасы жоқ екені байқалды. Ағылшын Оксфорд сөздігінде тек «фактчекинг» («Фактілерді тексеру (мәселе) үшін тергеу») деген анықтама берілген. Ал, Кембридж сөздігінде сөздік анықтамасы бар. Яғни, ережелерді тексеру процесі ретінде хаттың, жаңалықтың, мақаланың, сөздің бөлігіндегі барлық фактілердің дұрыстығын тексеру процесі деген. Сондай-ақ фактчекинг көбінесе «верификация» сөзімен синоним болатынын атап өтеміз, дегенмен бұл термин әлдеқайда кеңірек (тек фактілерді ғана емес, пайымдауларды, теорияларды да тексеруге болады): Сондай-ақ синонимдік қатарда validation сөзі жиі кездеседі: «Бір нәрсенің дұрыстығын тексеру немесе дәлелдеу әрекеті» деген мағынаны береді. Сонымен, «фактчекинг» термині елімізде шектеулі қолданылады. Термин ең алдымен медиа саласына қатысты. Дегенмен, әртүрлі түсіндірмелердегі терминнің астындағы ұғымдар мен анықтамалар ғылыми білімнің және практикалық қолданудың көптеген салаларына қатысты екені аян. Бұл термин журналистика саласы үшін аса маңызды. Шетелдерде бұл термин кең қолданыста екенін атап өткен жөн.

Оған дәлел, журналистикаға сенімді нығайту және жалған ақпаратқа қарсы тұру мәселесі 2019 жылдың шілде айында өткен БАҚ бостандығы жөніндегі бірінші жаһандық конференцияның төрт негізгі тақырыбының бірі болды. Іс-шара Канада мен Ұлыбритания үкіметтерінің бастамасымен және қолдауымен өтті. Сондай-ақ, кәсіби медиа-ортада кәсіби стандарттарды түзету және нақтылау, БАҚ-қа зиянды және сапасыз ақпараттың енуіне қарсы тұру үшін журналистердің жұмысына жаңа дағдыларды енгізу қажеттілігі

туралы түсінік өсуде. «Қуатты этикалық журналистика ақпараттық ортаның ластануына және жаңа ақпараттың құнсыздану әсеріне балама және антидот ретінде қажет» 2019 жылғы 12 маусымда Тунисте өткен 30-шы Дүниежүзілік конгресінде Халықаралық журналистер федерациясы (IFJ) қабылдаған IFJ жаһандық журналистер этика хартиясы оның бірінші абзацында: «фактілерді құрметтеу және қоғамның ақпаратқа сенімін жоғарылату журналистердің бірінші міндеті» Осыған байланысты ең өзекті міндет – БАҚ мамандарының ақпаратты тексеру саласындағы біліктілігін арттыру, бұл тек ішкі редакциялық процестерді қамтуы тиіс емес. Журналистер мен бұқаралық ақпарат құралдарының өзі қоғамдық диалогқа, ақпараттық тәртіпсіздікке қарсы тұруға белсенді түрде қатысып, жалған ақпараттың жаңа нысандары мен жағдайларын белсенді түрде анықтауға үлес қосуы керек. Ал бұл журналистерден, жалпы БАҚ қызметкерлерінен ерекше біліктілікті талап етеді. Журналистік тәжірибеге қатысты «фактчекинг» және «верификация» ұғымдары бұл тұста өте маңызды. Верификация және фактілерді тексеру олардың сенімділігі үшін ақпарат пен медиаконтентті зерттеудің күрделі процесінің өзара байланысты бөліктері ретінде көрінеді. Бұл формада верификация көбірек әдістемелік принцип болып табылады, ал фактілерді тексеру нақты аспаптық әдістердің жиынтығы болып табылады. Бұл, мысалы, жоғарыда айтылған Оксфорд ағылшын сөздігінде берілген анықтамаларға қайшы келмейді, онда верификация «бір нәрсенің ақиқаттығын, дәлдігін немесе негізділігін анықтау процесі» деп түсініледі. Қоғамдық кеңістікте ақпаратты жасау және манипуляциялау технологиялары қарқынды дамып келе жатқандықтан, журналистер мен БАҚ қызметкерлерінен ақпаратты тексерудің классикалық әдістерін білу ғана емес, сонымен қатар белгілі бір кәсіби дағдылардың жиынтығын меңгеру талап етіледі. Қазіргі уақытта фактчекинг индустриясы қарқынды дамып, институттандырылуда. Әлемде фактчекинг ұйымдарының саны артып келеді: 2019 жылдың соңында Дьюк репортерлар зертханасының мәліметі бойынша 73 елде 226 белсенді медиа платформа болған. Бұл 2014 жылмен салыстырғанда 5 есе көп. 2015 жылы Пойнтер институты фактілерді тексеруге арналған халықаралық желіні (IFCN) құрды, ол факт тексерушілер үшін этикалық кодексті (принциптер кодексі), оның ішінде фактілерді бейтарап ұсыну сияқты принциптерді әзірледі. Сондай-ақ ашықтық және адал түзету саясаты 2020 жылдың басындағы жағдай бойынша әлемнің түкпір-түкпірінен 80 ұйым кодқа қол қойды. Сонымен қатар, мемлекетаралық құрылымдардың да (мысалы, ЮНЕСКО) және жетекші университеттердің бастамасымен дүние жүзіндегі университеттер журналистика саласындағы ақпарат сапасын арттыру үшін әртүрлі жобаларды әзірлеуде.

Зерттеушілер Дэвид Черуйот пен Рауль Феррер-Конилл БАҚ және өз жұмысында журналистика құралдарын пайдаланатын басқа ұйымдар үшін маңызды дереккөз болған жағдайда да, Батыстың қалыптасқан тәжірибесі академиялық салада ең белсенді түрде қарастырылатынын атап өтті. Шын мәнінде, БАҚ фактчекинг саласында айтарлықтай жаңалық елімізде іс жүзінде жоқ. Халықаралық деректерге негізделген фактчекинг ҰЕҰ

сияқты журналистік емес ұйымдар деректерге негізделген тәжірибелер тұрғысынан қайта қарауға және жаңартуға мәжбүр етеді. Черуйот пен Феррер-Кониль гносеологиялық тұрғыдан журналистика басқа адамдар ұсынған фактілерді бағалаудан және өз білімін жасаудан, аудиторияның осы білімді қабылдауымен тығыз байланысты білім өндірісінің формаларына ауысады деп болжайды

Ал 2019 жылы Австралияның жетекші университеттерінің бірі Корольдік Мельбурн технологиялық университеті (RMIT) журналистика факультетінің студенттері үшін фактчекинг бойынша мамандандырылған оқыту курсы алғаш рет енгізді. Пәннің мақсаты – БАҚ-тағы ақпаратты сыни талдау, фактілерді тексеру және верификациялаудың кәсіби дағдылар жүйесін қалыптастыру. Осылайша, цифрлық ортаның заманауи жағдайында фактчекинг және верификация жүйесі БАҚ редакциялары мен журналистер қызметінің ажырамас бөлігіне, демек, олардың кәсібилігінің критерийіне айналады. Сондай-ақ, фактчекингтің журналистикадағы көрінісінің әртүрлі нысандары бар екенін түсіну керек. Ол журналистік мазмұнды құру үшін ақпаратпен жұмыс істеудегі әдіснамалық принциптер мен ұйымдастыру-әдістемелік процедуралардың жиынтығы ретінде де, журналистиканың дербес жанры мен форматы ретінде де әрекет ете алады. Деректерге сүйенсек, Ратгерс коммуникациялар және ақпарат мектебінің зерттеушілері журналистиканың келесі сапа стандарттарын анықтайды: БАҚ қоғамда және әлемде жан-жақты әрі өзекті ақпаратты қамтамасыз етуі керек, ақпарат объективті болуы керек (дәл, шынайы, жеткілікті толық, шындыққа сәйкес, тексерілген).

Британдық хабар тарату корпорациясы (BBC) келесі этикалық стандарттарды белгілейді [2]: сөз бостандығы, тәуелсіздік, қоғамдық мүддені сақтау, бейтараптық пен объективтілік, сенімділік, редакциялық этика, осал топтарды қорғау, жеке өмірді қорғау. Негізінен басқа деректердің пайда болуымен заманауи технологиялық ортада фактчекинг практикасы тұтастай өзгерген жоқ және жаңа ақпараттық шындыққа бейімделген жоқ. Ақпаратты тексеру релаксациялық процестердің құрамдас бөлігі болып табылады, ол конвергенция әсерінен өзінің мәнін өзгертпеген, бірақ іске асыру үшін қосымша мүмкіндіктерге ие болды. Ақпаратты тексеру дәстүрлі құралдарды да (сөйлеушіге қоңырау шалу, бастапқы дереккөзді іздеу, балама дереккөзді іздеу және т.б.), сондай-ақ Интернет мүмкіндіктерінің арқасында салыстырмалы түрде жақында пайда болған. Цифрлық ортада ақпарат көзін де, мазмұнның өзін де, мазмұнының шынайылығын да тексеру қажет болады. Әсіресе пайдаланушы жасаған мазмұнға қатысты. Еуропалық зерттеушілер әлеуметтік медиа фактчекингінің төрт негізгі элементін ажыратады: шығу тегі (мазмұнның түпнұсқалығы), дереккөз (оны жүктеп салған), күні (ол қашан жасалған) және орналасқан жері (қай жерде құрылған) (Силверман (ред.), 2014: 26). Сонымен қатар, әлеуметтік медиа ықтимал қате ақпарат көзі ретінде ғана емес, сонымен қатар хосттардың ақпаратын тексеру алаңы ретінде қарастырылады (Rauchfleisch A., Artho X., Metag J., Post S. et al. , 2017; Heravi, Harrower,

2016). Әлеуметтік медиа, мысалы, спикерлермен байланысуға, куәгерлерге немесе оқиға орнынан көрнекі материалдарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Еуропалық журналистердің көпшілігі ақпаратты тексерудің дәстүрлі әдістерін қалайды, ал респонденттердің аз ғана бөлігі оларды әлеуметтік желілердің мүмкіндіктерімен біріктіреді (Brandtzaeg, Lüders, Spangenberg, Rath-Wiggins et al. 2016: 336). Қазақстандық кәсіби тәжірибе еуропалық тәжірибеден ерекшеленеді: 55,5% жағдайда журналистер өз материалының кейіпкері туралы ақпаратты тексеру үшін әлеуметтік желілерді пайдаланады.

Ақпаратты тексеру – редакциялық процестердің бірі. Мұны шетелдік және отандық зерттеушілер жеткіліксіз түсінеді. Біріншіден, терминологияның өзі нақтылауды қажет етеді. Бірқатар жұмыстарда, негізінен Қазақстандық ғалымдардың еңбектерінде фактчекинг ақпараттық процесспен сәйкестендірілетінін, верификация жаңалықтар мазмұнын өндіру мен таратудың құрамдас бөлігі болып табылатынын және ақпарат көздерінің дәлдігін кәсіби анықтауды талап ететінін атап өткен жөн. Сонымен қатар бірқатар зерттеушілер фактчекингті ақпаратты тексеруден бөлек қарастырады, бұл процеске тереңірек мән береді: фактчекинг ақпараттың шынайылығын, оның эмпирикалық шындыққа сәйкестігін анықтауға бағытталған. Бұл жағдайда фактчекинг ақпаратты, жалған жаңалықтарды әдейі бұрмалауға қарсы (Готт Фрид, Харди, Виннег. Джеймисон, 2013; Винтерсиек, 2017; Янг, Джеймисон, Поулсен, Голдринг, 2017). Ақпаратты жаңарту қажеттілігі, әсіресе, Ұлыбританияның Brexit референдумы және АҚШ президенттік сайлауы сияқты қоғамдық саяси процестің шиеленісті кезеңдерінде өткір болады (Льюис және басқалар, 2008; Макхилл, Бейлер, 2009; Шапиро, Брин, Бедард-Брюле, Михайлович, 2013). Редакциялық мазмұнды дайындау процестері тұрғысынан алғанда, тегінің дұрыс жазылуын, сөйлеушінің ұстанымын және ол берген ақпараттың растығын тексеру уақыт пен кәсіби ресурстардың теңсіздігін талап ететін процестер болып табылады. Ақпаратты тексеру мен фактчекингті ажырата алу керек. Тексеру – ақпаратты нақтылау, мазмұнды дайындаудың техникалық процесі. Фактчекинг бұрмалау, оның ішінде қасақана жасалған фактілерді анықтауға бағытталған ақпараттың, аудиовизуалды ақпараттың дұрыстығын, олардың шындыққа сәйкестігін тексеру процесі ретінде қарастырылады.

Бұл жұмыста жинақталған эмпирикалық деректер негізінде қазақстандық журналистердің тәжірибесін талдауға, фактчекинг пен верификацияның ерекшеліктерін анықтауға талпыныс жасалған. Дұрыс емес ақпарат көздеріне және ақпаратты толық тексеру процесіне кедергі келтіретін факторларға ерекше назар аударылады. Ақпаратты тексеру редакциялық процестің ажырамас бөлігі болып табылады: журналистердің 75%-ы БАҚ түріне немесе кәсіби тәжірибесіне қарамастан ақпаратты күнделікті тексеру қажеттілігімен айналысады. 2016 жылы саяси фейктердің таралуының серпінін бастан өткерген шетелдік БАҚ-тан айырмашылығы, қазақстандық

журналистер көпшілікке арналған тақырыптардағы ақпаратты тексеру қажеттілігімен көбірек айналысады (29%), бірақ оны саяси (23%) ұстанады. Жалпы, Қазақстанда фактчекинг ең алдымен арнайы дағдыларды қажет етеді және көбінесе объективті (білімнің, технологиялық дағдылардың, техникалық ресурстардың және т.б. болмауы) және субъективтік (қалаусыздық, уақыттың жетіспеушілігі, авторға сенім, сыни ойлау деңгейінің төмендігі, т.б.) сынды себептер, бұл Қазақстандық журналистердің материалдарында қателіктер жіберуге және белгілі бір мақсаттарға жету үшін әдейі манипуляциялауға мүмкіндік береді. Сондықтан фактчекинг саласындағы стандарттарды әзірлеу және оларды ашық жариялау зерттеудің сапасын айтарлықтай жақсартуға көмектесе алады. Біздің елде деректерге негізделген ақпараттың көпшілігі цифрлық түрде жарияланады және пайдаланушылар көруге, қарауға және тексеруге ашық болып қалады. Зерттеудің мұндай қолжетімді сипаты шот-фактуралармен жұмыс істеудің жоғары дәлдігін және деректермен жұмыс істеудің ашықтығын, сонымен қатар зерттелетін тақырыптар бойынша белгілі бір тәжірибе деңгейін білдіреді. Тұрақты тенденция туралы айту қиын, өйткені ақпарат көлеміне контекст әсер етуі мүмкін. Жаһандық үдерістер және еуропалық елдер үшін фактчекинг тұрғысынан ең сұранысқа ие болған саяси тақырыптар және американдық журналистердің қазақстандық әріптестері үшін өзектілігі кем болмауы мүмкін. Мұндай ұсынысты тексеру фактілерді тексерудің тақырыптық ерекшеліктерін зерттеуге арнайы бағытталған қосымша зерттеуді қажет етеді.

Қазақстанда да фактчекингтің дамуына соңғы кезде назар аударып жатқанын тілге тиек етіп кету керек. Әрине, әлемдік деңгейде болмаса да, бұл әдіске арналған бірқатар жиналыстар өткен. Соның бірі, 5-6 қараша күндері Kazinform порталы мен «Егемен Қазақстан» газетінің көптеген журналистері халықаралық жаңалықтарды тарату, халыққа ақпарат жеткізу, редакциялық саясат, әрі ең бастысы фактчекингтің тәжірибесі мен негіздерін үйрену мақсатында жиналыс жасады. Жиналыстың барысында фактчекингтің құралдары мен әдіснамалары, ақпаратты дайындау үшін ақпараттың түпдерегі мен цифрлы технологияны тексеру, тексерілген ақпаратты визуалдау, жаңалықтарды тарату мен оның түпдерегін негіздеу сияқты сұрақтарға жауап алды. Жиналыс ағылшын және қазақ тілдерінде өтті. 2 жылдың ішінде дәл осындай сипаттағы тренингтерге 100-ден аса журналист қатысқан. Еліміздің әсем қаласы Алматыда да «7 күн» және «Жас өркен» редакцияларында қазақ тілінде осындай тренингер өткен екен. Ал, Kursiv.kz, Holanews.kz, Sputnik, Tengrinews, Zakon.kz, Информбюро редакцияларында орыс тілінде өткізілді. Жиналыстан бөлек, халықаралық (Ұлыбритания, Нидерланды, Грузия, Польша) және Factcheck.kz (Қазақстан) тренерлері фактчекинг және ақпараттық верификация туралы журналистерге, студенттерге және университет оқытушыларына қысқа мерзімді тренингтер мен мастер-класстар өткізіп тұрады. Қазіргі таңға дейін 500 — ге жуық қатысушы фактчекинг пен верификация туралы жалпылама ақпарат алды. Бұл көрсеткіш Қазақстанда да фактчекинге деген қызығушылықтың артып, көңіл

бөлініп жатқанын аңғартады.

Сонымен қатар, елімізде қай салада жалған ақпарат көрсеткіштері көп болуы мүмкін деген сауалға да тоқталдық. Зерттеудің нәтижесі бойынша, дұрыс емес ақпарат көздері, әдетте, басқа БАҚ (35%), әлеуметтік желілер (25%) және PR қызметтері (12%) болып табылады. Ақпараттың бұрмалануы жағдайлардың басым көпшілігінде (85%) дереккөздердің (сөйлеушілердің, баспасөз қызметтерінің, лауазымды тұлғалардың және т.б.) немқұрайлы қатынасының салдарынан орын алады, бұл тексеру барысында түзетіледі. Байыпты фактчекингті қажет ететін ақпаратты әдейі бұрмалау көбінесе әлеуметтік және саяси тақырыптарға қатысты (екі санат үшін де 28,6%). Саясаткерлер мен жеке ұйымдар журналистерге мәліметтерді біле тұра береді деп болжанған, бірақ зерттеу жалған ақпараттың көзі басқа БАҚ (29%) мен әлеуметтік желілер (22,5%) екенін көрсетті. Журналистер тәжірибесіндегі ең қиын жағдайлар саясаткерлердің, шенеуніктердің және жеке ұйымдардың ақпаратты қасақана бұрмалауымен байланысты. Осылайша, редакциялық процестер көбінесе фактчекингтен гөрі верификацияны қамтиды, бірақ бұл фактчекинг үлкен уақытша құрылымдарды қажет етеді. ресурстар мен сенімді анықтауға күш салу Ақпаратты тексеру процесіне ақпарат көздеріне және мазмұнды өндіру процесіне қатысты объективті факторлар және редакцияның өзіне қатысты субъективті факторлар кедергі келтіреді. Бір қызығы, субъективті факторларды тілшілер емес, редакторлар мен өндірістік редакторлар жиі атап өткен.. Адам факторының немқұрайлылығы, ақпаратты тексергісі келмеуі – процесті автоматтандыру арқылы жойылуы мүмкін. Бірақ жақын болашақта журналист немесе редактордың қатысуынсыз толығымен роботталған процесті елестету қиын.

Бүгінгі күні қолданыстағы технологиялардың ешқайсысы мазмұнды 100%-ға дейінгі дәлдікпен автоматты түрде тексеруге қабілетті емес (Silverman (ed.), 2014: 26). Сонымен қатар, жаңалықтар жазуға және жариялауға қабілетті боттарда ақпаратты тексеру және факт-тексеру алгоритмдері жоқ. Көрнекі мысал 2017 жылы The Los Angeles Times газетінің алгоритмі Quakebot-те орын алды. Бот USGS веб-сайтында жарияланған 6,8 балдық жер сілкінісі туралы есепті автоматты түрде өңдеді. Онда қызметкер 1925 жылғы жер сілкінісі туралы ақпаратты жаңарту кезінде қате жіберген. Quakebot күшті жер асты дүмпулері туралы жаңалықты газеттің сайтында және Twitter-дегі ресми аккаунтында жариялады. Кейін газет оқырмандарынан кешірім сұрады. Солай материал алынып тасталды. Бұл жағдай тек мәтінді дайындау процесін оңтайландыруға бағытталған қолданыстағы алгоритмдердің жетілмегендігін көрсетеді (Quakebot бізге жер сілкінісі туралы жаңалықтарды дайындау процесін тек 3 минутқа дейін қысқартуға мүмкіндік берді), бұл ретте ақпаратты тексеру бағдарламалық кодқа кірмейді, бұл журналистердің роботтарын егжей-тегжейлі зерделеу, сондай-ақ алгоритмдер арқылы дайындалған ақпараттың сапасын бақылау жүйесін ұйымдастыру қажеттілігін көрсетеді» (Иванов, 2017: 30). Жақын болашақта верификация және фактчекинг функциялары алгоритмдерге ауыспайды деп болжауға болады. Болашақ зерттеулердің

ықтимал бағыттарының қатарында журналистермен терең сұхбаттар немесе фактчекингтің ерекшеліктерін, осы процестің негізгі кезеңдерін зерттеуге көмектесетін сұхбат-қайта құрулар бар.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.